

Урок № 15

Тема. Ю. Яновський. Творча біографія митця. Романтичність світовідчуття і стилю в ранній творчості. Новаторство художньої форми («Майстер корабля»).

Мета: ознайомити учнів із творчою біографією письменника, проблематикою та стилем його творів, зацікавити ними; розвивати навички виділення головних рис особистості та художнього твору, вміння висловлювати власні думки, доводити твердження; виховувати повагу до літератури, естетичний смак.

Очікувані результати: учні знають основні етапи життя і творчості письменника, вміють характеризувати його світогляд і стильову манеру, розповідати про основні твори митця.

Обладнання: портрет письменника, видання його творів, ілюстративні матеріали до біографії.

Тип уроку: вивчення нового навчального матеріалу.

Хід уроку

I. Мотивація навчальної діяльності школярів.

Оголошення теми й мети уроку

Вступне слово вчителя.

«Йому властивий піднесений романтичний тон вічної молодості, любові, доцільної праці і мудрості людської. Ці мотиви є основними і визначальними в усій його творчості»,— пише літературознавець Гр. Костюк про Ю. Яновського, письменника, із творчістю якого ми розпочинаємо знайомство. Він — один із тих, чиї «романтичні крила» були підрізани тоталітарним режимом, але справжні художні здобутки, які митець устиг створити, стали окрасою української літератури.

II. Актуалізація опорних знань учнів

Бесіда.

— Пригадайте мистецьку ситуацію в Україні 1920-х років. Які літературні угруповання ви знаєте, які напрями вони підтримували?

— Що ви знаєте про Аспанфут, хто до неї входив, яких поглядів дотримувалися митці?

Словникова робота.

Аспанфут — асоціація панфутуристів — літературна організація, що утворилась у 1921 році в Києві на базі літературної групи «Фламінго», «Ударної групи поетів-футуристів» та науково-мистецької групи «Ком-Космос» з ініціативи М. Семенка. До неї, окрім нього, входили Гео Шкурupій, Ю. Шпол, О. Слісаренко, Ю. Яновський та ін.

III. Сприйняття та засвоєння учнями навчального матеріалу

Проблемне питання.

— Перш ніж розпочати розмову про письменника, хотілося, щоб ми всі замислилися над питанням: яке місце в житті суспільства 1920-х років посідала романтика, а відповідно, і романтизм у літературі? Яке місце романтики в наш час? Відповідь дамо в кінці лекції.

Міні-лекція вчителя з елементами бесіди.

Юрій Іванович Яновський писав: «Я входив у життя, міцно затиснувши олівець у руці, широко розплющивши очі на всі чуда світу». І це відбулося в його романтичній манері письма, неперевершеним майстром якого він став. Нерідко це завдавало йому неприємностей, він карався й мучився, часом ламався, але казав О. Довженку: «Годі думати, що я буду іншим. Навіть якби мене доля позбавила не половини шлунка, а руки, я й тоді писав би, як пишу,— співав би». Народився майбутній письменник 17 серпня 1902 року на хуторі Майєрово, що на Кіровоградщині (тепер с. Нечаївка Компаніївського району Кіровоградської області), у заможній селянській сім'ї, яка вела свій родовід від козацької старшини. У родині було восьмеро дітей, Юрієві, як найстаршому, довелося бути нянькою для всіх молодших. Батько брався за всяку роботу, щоб забезпечити сім'ю. Мати Яновського мала чудовий голос, багато читала й сама вчила грамоти сина.

У шість років хлопця віддали до Нечаївської церковно-парафіяльної школи. Тут і далі, в Єлисаветградському реальному училищі, куди він вступив 1911 року, навчався на відмінно. Любив читати книги, збирав власну бібліотеку, почав сам писати вірші. Училище закінчено із золотою медаллю. Яновського беруть на роботу в статистичне бюро. Потім він дістає посаду інспектора робітничо-селянської інспекції, а в 1922 році переїжджає до Києва і вступає на електротехнічний факультет політехнічного інституту. Серед його одногрупників — майбутній конструктор космічних кораблів С. Корольов.

Живучи в підвальній кімнаті, Юрій застудився й захворів на туберкульоз. Це для нього могло б закінчитися погано, якби не студентські друзі, котрі забрали його в гуртожиток. Яновський не міг зрадити своєї любові до літератури, тому записався в літературний гурток, організував на факультеті випуск стіннівки й став її редактором. Аж ось і нова неприємність. Поблизу Майєрово вбили фінагента. Слідчі звинуватили в цьому дядька Юрія, Петра. Звістка про те, що на електрофакультеті вчиться племінник «убивці», докотилася до начальства. Яновського виключили з комсомолу, його покинула кохана дівчина. Хоча пізніше слідство знайшло справжнього вбивцю, юнак уже ніколи, незважаючи на всі свої зусилля, не зміг закінчити інститут. Завадили навчанню й матеріальні нестатки. Основними заняттями юнака стають література й кіномистецтво. У Київському журналі «Глобус», у газеті «Більшовик», Харківському часописі «Червоний шлях» з'являються його перші вірші та оповідання. У 1925 році виходить збірка романтичних оповідань «Мамутові бивні».

Продовження міні-лекції вчителя.

У 1926 році було створено Всеукраїнське фотоуправління, завідувачим якого став М. Семенко. Він і запросив до Харкова на роботу М. Бажана та Ю. Яновського. Разом із О. Довженком молоді митці «почали жити одною комунією». Ю. Яновський стає членом ВАПЛіте, котру очолював М. Хвильовий. Незабаром його запрошують на посаду головного редактора Одеської кінофабрики, і Юрій Іванович з головою поринає в роботу, серед інших творів пише й кіносценарії. На дні народження знайомих зустрічає свою долю — актрису Тамару Шевченко, яка стала його дружиною й подругою на все життя. Пізніше жінка згадувала: «Важко сказати, що мене найбільше вразило в Юрі. Мабуть, краса, якою світився, чи, може, те, що в його зовнішності було багато протиріч. Для аристократа він був трохи незграбним і якийсь сором'язливий. Аристократ, не звиклий до костюма, — це звучить дивно. Але селянським парубком, яким насправді був, його не назвеш, скоріше за все чимось нагадував молодого вченого».

Протягом 1926–1929 років письменник працює над романом «Чотири шаблі».

Провідна тема твору — романтико-героїчне зображення подій громадянської війни.

Після виходу книги у світ на Яновського посипалися звинувачення в оспівуванні «націоналістичної романтики». Довелося авторові «реабілітовуватися». У 1935 році виходить його роман у новелах «Вершники». 1939 року Ю. Яновського нагороджують орденом Трудового Червоного Прапора, дають квартиру у Києві.

1940 року виходить збірка оповідань «Короткі історії». Коли почалася війна, письменника разом із сім'єю евакуювали в Уфу, де він редагував журнал «Українська література» (пізніше — «Вітчизна»).

Після виходу у світ 1947 року роману «Жива вода» на Яновського знову посипалися звинувачення в контрреволюційності, націоналізмі та інших, на думку влади, гріхах. Почалися страшні часи для родини Яновського: письменникові зменшили вдвічі зарплатню, а потім і зовсім скасували її. Видавництво знищило 200 тисяч примірників його книги, а збитки списало на автора. Яновським довелося продавати свої речі, книги, позичати у друзів, щоб погасити борг. Перероблений роман під назвою «Мир» побачив світ тільки після смерті митця.

У 1948 році Ю. Яновський пише цикл «Київські оповідання». Його друкують у Москві, й того ж року письменник одержує Державну премію СРСР. Ось такі перипетії долі.

За кожне своє піднесення доводилося платити велику ціну, і найбільша — компроміс із власною совістю й правдою.

У 1954 році письменника через лікарську помилку (неправильно поставлений діагноз) не стало.

Перша збірка поезій Ю. Яновського «Прекрасна УТ» (УТ — Україна трудова) побачила світ у 1928 році.

Ю. Яновський виступав у літературі під псевдонімом Георгій Ней, Юрко Юрченко.

Писав нариси, фейлетони, театральні рецензії. У 1927 році він видав збірку оповідань «Кров землі» й узявся до «великої» прози — роману **«Майстер корабля»** (вийшов 1928 року). У цьому творі на повну силу пролунав гімн людській праці, людським невтомним рукам: «Я люблю людські руки. Вони мені здаються живими додатками до людського розуму. Руки мені розповідають про труд і людське горе. Бачу творчі пальці — трепетні і нервові. Найбільше до вподоби руки творців...

Я люблю її — вічну людську руку, незвичайний символ, і розумію велич тої хвилини, коли друг дає руку другові і цим він передає самого себе, своє серце і розум, дихання дітей. Дві людські руки — це кільце, за яке ухопившись, можна зрушити землю».

«Майстер корабля» написано у формі мемуарів видатного діяча кіномистецтва То-Ма-Кі (Товариш Майстер Кіно).

«Майстер корабля», перший роман Ю. Яновського, увібрав частку того безпосереднього життєвого досвіду, що його молодий письменник набув за час роботи на Одеській кінофабриці. У цьому творі він намагається сягнути найглибших надр психіки, блакитних веж романтики. Епізоди з персонажами твору (більшість із них мала реальних прототипів — працівників Одеської кінофабрики) подано крізь осмислення їх у мемуарах сімдесятирічним кіномайстром То-Ма-Кі, прототипом якого вважають самого Яновського. Сюжет твору — новий для тогочасної української літератури: режисер Сев (прототипом якого вважають О. Довженка) знімає фільм про матроса Богдана. Для зйомок будується справжній вітрильник, на якому потім плаватимуть учні мореходної школи. Дуже органічно вплетено в роман нотатки синів героя, листи його коханої — балерини Тайях, розповіді матроса Богдана й роздуми самого мемуариста. Перед читачем вимальовуються не просто будні із життя й творчості українських кіномайстрів 20-х років, не лише їхні турботи у зв'язку зі створенням сценарію фільму та будівництвом для цього спеціального корабля, а широкі картини творчого життя людини, за яким стоїть великий узагальнювальний смисл, що все життя на планеті має будуватися з творчим натхненням, з турботою про культуру кожної нації, про завтрашній день людства, і тоді майбутнє перетвориться на казковий край мирної праці й гармонійно розвинених особистостей. Критика неоднозначно сприйняла твір, адже, з одного боку, роман був, безперечно, цікавий, а з іншого — порушувався основний підхід до «ідейності радянського твору», бо тут був відсутній герой-пролетарій, не оспівувалась краса «щасливої радянської дійсності».

IV. З акріплення знань, умінь та навичок

V. Підбиття підсумків уроку

Інтерактивна вправа «Мікрофон».

— Життя Ю. Яновського я б назвав (назва)...

— Мене вразило...

VI. Домашнє завдання

Знати біографію письменника, прочитати «Майстер корабля»